

Introducere

Nae Ionescu a fost cel mai important dintre mentorii tinerei generații interbelice, profesor universitar de filosofie și directorul unuia dintre cele mai influente ziare ale epocii sale, *Cuvântul*. Constantele gândirii lui Nae Ionescu sunt credința în Dumnezeu, dragostea de țară, admirația pentru țăranul român și judecata lui sănătoasă, neîncrederea în oamenii politici și în alogeni, în sistemul parlamentar și în alianțele europene, atașamentul necondiționat față de instituția monarhică, aversiunea pentru formele fără fond.

Data fiind complexitatea personalității lui Nae Ionescu, varietatea interpretărilor și a opiniilor despre el este remarcabilă, chiar dezarmantă – personalități de seamă ale culturii române au puncte de vedere diametral opuse. Prietenii și discipolii l-au admirat, l-au respectat și au creat legenda din jurul său. Detractori se găsesc printre ziariștii și oamenii politici contemporani lui, dar mai ales printre cei care le-au urmat. În timpul perioadei comuniste, opera sa a fost ținută ascunsă, iar în ultimii douăzeci de ani, Nae Ionescu a fost elogiat și defăimat deopotrivă. În ciuda greșelilor făcute în plan politic și personal, numele său a rămas în istoria culturii române mai ales prin generația de tineri pe care i-a format.

Studiile și activitatea didactică

Născut în 1890, Nae Ionescu urmează clasele primare și liceul în orașul natal, Brăila. Din toamna anului 1909 e student la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, la secția Filosofie, unde urmează, printre

altele, cursurile profesorilor Constantin Rădulescu-Motru și P. P. Negulescu. După terminarea anului al III-lea de facultate, i se aprobă dispensă pentru frecventarea anului terminal, întrucât fusese șef de promoție în fiecare an și trecuse toate examenele cu bile albe. Studiile doctorale le începe în 1913, la Göttingen, și le finalizează la München, unde obține distincția *magna cum laude*, cu teza *Die Logistik als Versuch einer neuen Begründung der Mathematik* (Logistica – încercare a unei noi fundamentări a matematicii).

Întors în țară, e profesor de germană și apoi director de studii la Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu și director la Centrala Cărții, societate finanțată de Aristide Blank. Nae Ionescu își începe cariera universitară ca asistent al profesorului Constantin Rădulescu-Motru, cel care îl va introduce și la *Noua Revistă Română* și la *Ideea Europeană*. Ca pedagog, „Nae Ionescu se situează de la început ca un urmaș direct al lui Nicolae Iorga” și ca un „moștenitor spiritual al lui Vasile Pârvan”¹, încadrându-se în tipul profesorului socratic.

În toamna lui 1919, în prima sa lecție, „Funcția epistemologică a iubirii”, Nae Ionescu afirmă rolul major al iubirii în cunoaștere, idee foarte îndrăzneță pentru adepții filosofiei „de școală” din acea perioadă. Această îndrăzneală și-o va păstra pe parcursul întregii cariere didactice. În 1926, devine conferențiar la disciplina Istoria logicii și Metafizică, iar în 1937 primește titlul de profesor agregat, ocupând postul doar până în luna iulie 1938, când e suspendat din învățământ, din motive politice. În paralel, fusese profesor și la I. N. E. F., la catedra de Psihologie și Pedagogie aplicată. Pe lângă cursuri, Nae Ionescu ține numeroase conferințe, pe teme foarte variate și în fața unor auditorii foarte

¹ Mircea Eliade, „Profesorul Nae Ionescu”, *Vremea*, 15 noiembrie 1936.

diferiți. În ultima parte a vieții, organizează și întâlniri cu foștii săi elevi.

Temele filosofiei

Singurul volum care i se publică lui Nae Ionescu în timpul vieții e *Roza vânturilor*, antologie de articole îngrijită și postfațată de Mircea Eliade. Profesorul nu a publicat nici o carte de filosofie, tot ceea ce se păstrează de la el în acest domeniu fiind cursurile stenografiate și notițele luate de elevii săi. Se cunoaște disprețul lui Nae Ionescu pentru cărțile de filosofie. În opinia sa, „tot ce nu se poate exprima în propoziții simple, numai cu subiect și predicat, este escrocherie”², iar „cărțile [de filosofie] nu fac doi bani”, căci filosofia este o „activitate strict personală”. Scriindu-i soției sale, Nae Ionescu se întreba: „Eu am rămas om cinstit; dar până când? Până când voi scrie prima carte de filosofie; atunci o să fiu și eu dobitoc sau escroc ca toți marii filosofi, chiar dacă nu voi purta redingotă, pălărie moale, neagră, și ochelari aduși după urechi.”³

Stilul exprimării filosofice al lui Nae Ionescu l-am putut cunoaște doar din lucrările de la examenul de licență, din teza de doctorat și din câteva studii și, nu foarte fidel, din cursurile stenografiate de elevii săi. Notițele și stenogramele nu redau entuziasmul vorbitorului, particularitățile de limbaj, explicațiile, exemplele, adică elementele prin care profesorul își cucerea auditoriul. Cursurile de Logică și de Metafizică, pe care le-a ținut Nae Ionescu la

² Nae Ionescu, *apud* Mircea Vulcănescu, *Nae Ionescu așa cum l-am cunoscut*, Editura Humanitas, București, 1992.

³ Nae Ionescu, Elena-Margareta Fotino, *Correspondență de dragoste (1911-1935)*, vol. I, Editura Anastasia, 1997.

Facultatea de Litere și Filosofie, dădeau impresia că sunt gândite pe loc, așa cum reiese din rememorările studenților săi; ordinea ideilor și structura cursurilor dovedesc însă că acestea erau pregătire anterior. Deși temele tratate la curs se puteau repeta în timp, abordarea era diferită, iar pasiunea cu care profesorul le expunea pare să crească de la an la an. Eliade scria că Nae Ionescu se distanțase „de jargonul academic («eu scriu ca un băcan», mărturisirea)” și ignora ceremonialele „retorice tradiționale”⁴, fiind „un «gazetar» în filosofie.”⁵

Profesorul considera că fiecare gânditor dă o soluție metafizică valabilă doar pentru el însuși, o soluție care le neagă pe cele ale înaintașilor, motiv pentru care în acest domeniu „nu există mișcare de înaintare a gândirii. Fiecare moment reprezintă un absolut, fiecare moment metafizic însemnează un absolut”. „Când privim lupta metafizică, spunea Nae Ionescu, suntem singuri, nimic din ceea ce a fost înaintea noastră nu ne ajută”⁶. Soluția metafizică aleasă de profesor - soluție care duce în același timp la mântuire - este aceea a „dăruirii tale unei comunități transcendente”, adică națiunii proprii. „Asta este soluția metafizică pe care o numim comunitate de destin, totalitarismul sub aspectul lui metafizic. Asta nu este politică. [...] Drumul spre mântuire trece prin dragoste ca act personal,

⁴ Mircea Eliade, „Profesorul Nae Ionescu. 30 de ani de la moarte”, *Prodomos*, nr. 10, Freiburg, Germania, 1970, în *Nae Ionescu în conștiința contemporanilor*, creștomatiie de Gabriel Stănescu, Editura Criterion Publishing, București, 2001.

⁵ Mircea Eliade, „Un cuvânt al editorului”, postfață la Nae Ionescu, *Roza vânturilor*, Editura Cultura Națională, București, 1937, ediție îngrijită de Mircea Eliade, pag. 428.

⁶ Nae Ionescu, „Curs de Istorie a metafizicii” (1930-1931), în *Opere*, vol. II, editura Roza Vânturilor, București, 2005, pag. 246.

prin dăruirea noastră printr-un act personal, ca instrument de dăruire unei colectivități permanente”, căci „a trăi în comunitate înseamnă a trăi în Dumnezeu”⁷.

Nae Ionescu introduce în prelegerile universitare de filosofie, reci și descriptive până atunci, teme care țin de religie, mistică, iubire, trăire. „Să vorbești despre «mântuire», «sfințenie», «ortodoxism», «erezii» - în cursuri de metafizică și logică, înseamnă să te abați de la o tradiție bine stabilită de idealism și pozitivism”⁸, scria Mircea Eliade. Nae Ionescu privea filosofia mai ales în latura ei vie, de filosofare, de „cunoaștere prin trăire”, nu ca sistem - „filosofia sau filosofarea este un act de viață, un act de trăire”, „trăirea realității”⁹. De aici și termenul de trăirism, folosit pentru prima oară Șerban Cioculescu, cu intenție ironică.

Mentor al tinerei generații interbelice

Prin aceste cursuri, prin activitatea de gazetar, prin carismă și nu doar atât, Nae Ionescu a cucerit numeroși discipoli, printre care s-au numărat: Mircea Eliade, Emil Cioran, Mircea Vulcănescu, Constantin Noica, Mihail Sebastian, Nicolae Steinhardt, Vasile Băncilă, Constantin Floru, George Racoveanu, D.C. Amzăr, Arșavir Acterian ș.a., reprezentanți de seamă ai tinerei generații interbelice și colaboratori la *Cuvântul*.

⁷ Nae Ionescu, „Curs de Metafizică” (1936-1937), în *Opere*, vol. II, editura Roza Vânturilor, București, 2005, pag. 398-419.

⁸ Mircea Eliade, „Un cuvânt al editorului”, postfață la Nae Ionescu, *Roza vânturilor*, Editura Cultura Națională, București, 1937, ediție îngrijită de Mircea Eliade.

⁹ Nae Ionescu, „Curs de Metafizică. Teoria cunoaștinței metafizice. Cunoașterea imediată” (1928-1929), în *Opere*, vol. II, editura Roza Vânturilor, București, 2005, pag. 112.